

DATE NOI PRIVIND CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA OVIDIU

MIHAI BUCOVALĂ, GHEORGHE PAPUC

Cea de-a cincea campanie de săpături arheologice în fortăreața romano-bizantină de la Ovidiu — 10 km N de Constanța¹, s-a desfășurat în intervalul 1 august — 15 septembrie 1984 și a avut în atenție continuarea cercetării sistematice în două zone apropiate, atacate în campaniile trecute :

1. Obținerea de noi date de ordin arhitectural și stratigrafic în capătul de N-E al unui mare edificiu, adosat zidului de incintă.

2. Cercetarea în profunzime a porțiunii de mijloc a incintei de Est a fortificației, atât în zona intra- cât și în cea extramurană.

De asemenea, considerăm necesar să menționăm că în acest an au fost întreprinse lucrări de consolidare și restaurare la turnurile A și C.

Pentru atingerea primului obiectiv a fost finalizată cercetarea începută anul trecut în trei careuri notate : L₃ — L₄ — L₅, fiind strict necesară suprimarea martorului dintre primele careuri menționate.

Observațiile făcute în acest mod, permit următoarele concluzii :

În partea de nord a fortăreței, adosat incintei, a funcționat, într-o lungă perioadă de timp, un edificiu public foarte mare (probabil depozit de provizii), având lungimea de 23,35 m și lățimea de 3,15 m.

Zidurile acestuia (păstrate pe înălțimea de circa 0,55 m) erau lucrate, la bază, din blocuri de piatră relativ regulate, de talie mică și mijlocie, având deasupra rinduri de cărămizi (jumătăți sau sferturi) lipite cu pământ.

În capătul de Est, zidul longitudinal de N al edificiului lipsește, rolul acestuia fiind preluat la un moment dat de însăși curtea, iar zidul longitudinal de S, prezintă câteva îngroșări, datorate în mod evident

¹ Pontica XIII, 1980, p. 275—283 ; XIV, 1981, p. 211—216.

unor modificări și reparații succesive, firești pentru perioada îndelungată de existență a edificiului (secolele IV-VI e.n.).

În același perimetru, cercetarea atentă a dovedit caracterul provizoriu al zidului despărțitor depistat în anul 1983 în careul L₄, mai exact faptul că avem a face în acest caz cu o modificare ulterioară uneia din distrugerile edificiului: cărămizile — majoritatea jumătăți, numai una întregă având dim. $31,5 \times 31,5 \times 4$ cm — din care era lucrat, erau așezate pe strat de arsură masivă, având în amestec numeroase scoici și resturi de lemn ars, strat aflat pe pardoseala lucrată din lespezi de piatră și cărămizi. Peretele care închide la Est acest mare edificiu este lucrat numai din cărămizi. Dacă luăm în considerare acest zid despărțitor, rezultă că în capătul de est al edificiului funcționa într-o anumite perioadă o încăpere cu dimensiunile $3,10 \times 3,15$ m; lățimea încăperii este aceeași, ca în restul edificiului, deoarece chiar lipsind zidul de Nord, cel de Sud prezintă mai multe îngroșări.

În peretele de Sud al edificiului a fost descoperită, practicată oblic față de linia zidului, o intrare largă de 0,80 m, păstrată pe înălțimea de 0,30 m doar, având marginea constituită din două blocuri de piatră fasonată, între care erau așezate jumătăți de cărămidă, totul pe un strat de arsură care duce la aceeași concluzie: încăperea cu pricina aparține unei faze târzii de vietuire în fortăreață.

Materialul arheologic recoltat în perimetrul cercetat anul acesta este constituit în principal de fragmente ceramice aparținând unor tipuri de amfore caracteristice secolelor IV-VI e.n., de talie mică, mijlocie și mare, ornamentate cu striuri dese, ondulate sau drepte, cu caneluri și „coaste“.

Cercetările efectuate în campania 1984 pe curțina estică a fortăreței, au adus o serie de date noi care pot fi luate în considerare pentru stabilirea a cel puțin două etape — cu mai multe faze — în fortificarea punctului de pe malul golfului de altădată.

1.1. Fundația pe care au pus-o în evidență sondajele (limitate în profunzime din cauza nivelului ridicat al apelor lacului) are un mod constructiv aparte, deoarece peste patul de așteptare al temeliei se află, cel puțin în zona centrală, un rând de dale din piatră de mari dimensiuni, a căror grosime este cuprinsă între 18 și 20 cm, parte din ele probând o refolosire, și care depășesc fundația spre exterior cu 10 cm.

Interesant este și faptul că deasupra dalele au fost tencuite cu mortar pe toată suprafața. De la acest nivel, începe elevația cortinei, retrasă spre interior cu 90 cm și care s-a păstrat în anumite locuri pe înălțimea a două asize. Urmele de mortar de deasupra ultimei asize păstrate, ne indică o crepidă de 10 cm.

1.2. Prinse organic de fundația cortinei, intramuros, au apărut în acest an două ziduri din piatră legate cu mortar, orientate perpendicular pe incintă. Zidul dinspre Nord are grosimea de 2,80 m, prezintă urme vizibile de dezafectare, care a constat într-o demantelare neuniformă; la nivelare s-a folosit, pe lângă piatră și cărămidă, pământ de compoziție și culoare diferită. În partea superioară se află un nivel compus din

mortar, cărămizi fragmentare și piatră mărunță. Zidul a putut fi urmărit pe o lungime de circa 3 m. Pe latura sudică se află adosat un rând de blochete din calcar, late de 20—25 cm, care stau pe nivelul patului de așteptare al fundației, element a cărui semnificație încă nu o cunoaștem. Paralel cu zidul prezentat mai sus, la 2 m spre Sud, se află cel de-al doilea zid amintit, care a suferit o demantelare încă mai puternică și căruiua nu i-am putut stabili grosimea în acest an. Deci, din curtină pornesc perpendicular spre interior două ziduri paralele, unul din ele avînd lățimea de 2,80 m.

1.3. Tot în zona amintită, în perimetrul extramuran, la — 1 m, a apărut un pavaj din dale mari de piatră de mărimi diverse. Spre Nord, în imediata apropiere a curtinei, pavajul este mărginit de o placă din calcar așezată pe cant, lungă de 1,25 m. Acest pavaj, lat de 4 m, s-a păstrat pe o lungime de circa 3 m. După aspect este o stradă de acces în burg și avînd în vedere că în interior îi corespunde porțiunea dintre cele două ziduri ce pornesc din incintă, poate fi vorba de o primă cale de acces în fortificația de la Ovidiu, care era prevăzută cu „capcană“.

1.4. Luînd în discuție enunțul anterior, privitor la accesul în burg, reamintim că într-una din campaniile anterioare, fusese localizată o intrare care a funcționat în perioadă tîrzie pe curtea sudică, în apropierea turnului A, care-i asigura apărarea². Descoperirea din acest an aparține unei faze anterioare, poate chiar celei dinții; în favoarea acestei ipoteze pledează următoarele observații de ordin stratigrafic, în primul rînd: peste pavajul amintit se află două nivele clare, primul realizat prin nivelarea cu piatră mărunță și fragmente mici de cărămidă a unui strat de pămînt cenușiu. Peste acesta se află un al doilea nivel care în apropierea incintei, pe 1,50 m lungime, este compus din mai multe blocuri de piatră de mărimi diferite, așezate de asemenea în maniera unui pavaj, dar cu o lățime mică.

În concluzie, putem considera că prima cale de acces în fortăreață era amplasată la jumătatea curtinei estice și era prevăzută cu „capcană“; faptul că acest acces era plasat înspre apă, coincide cu situația fortăreței de la Boljetin-Gradač, în Iugoslavia³.

1.5. Tot în zona de Est a incintei, în campania din acest an, a apărut un alt element care sprijină ideea unei fortificări în etape a promontoriului de la Ovidiu, concluzie bazată, în primul rînd, pe existența unui turn circular de apărare, nivelat mai tîrziu și peste care s-a construit turnul dreptunghiular notat de noi A, iar în subsidiar de existența unor ziduri avînd orientare diferită de incintă⁴.

Unul dintre aceste ziduri, orientat NV-SE, era tăiat de incintă în zona intrării în turnul dreptunghiular B, făcînd un unghi cu incinta de Nord.

În campania 1984, în careurile notate I₂ — J₂ a apărut, la mică adîncime, un zid avînd lungimea — deocamdată — de 7 m și lățimea

² Descoperire făcută în campania 1982.

³ Cf. Anciennes cultures du Djerdap, Beograd, 1969, p. 104—109.

⁴ Descoperire făcută în campaniile 1979—1980.

de 0,63 m. Fețele zidului sînt lucrute din pietre mai mari iar pe mijloc cu un rînd de pietre mici sau mijlocii. La bază, unde apar și două fragmente de cărămidă, pentru egalizare, zidul este legat cu mortar, iar straturile de sus sînt lipite cu pămînt. Orientarea zidului (NNV-SSE) al cărui capăt de Nord n-a fost încă surprins, permite observația că el cade perpendicular pe zidul apărut în fața intrării în turnul B.

În capătul de Sud al zidului a apărut o pardoseală lucrată din cărămizi cu dimensiunile $0,32 \times 0,30$ m, despre care sperăm să obținem date mai precise în campania viitoare.

Un fragment de zid lucrat din pietre mici și mijlocii, legate cu mortar, avînd lățimea de 0,60—0,70 m, apare între cele două ziduri semnalate la începutul descrierii noastre ca aparținînd zwinger-ului. Credem că el reprezintă o continuare a zidului din careurile $I_2 - J_2$, întreruperea sa datorîndu-se construirii celor două laturi ale „capcanei“.

De asemenea, în apropierea turnului A, se află colțul unei clădiri cu orientare diferită de a curtinei de Est, dar care coincide cu direcția fragmentului semnalat. Pe baza acestei situații, putem considera că existau aici, în prima etapă, mai multe construcții ce se întindeau pe o bună suprafață din aria închisă ulterior de zidurile de apărare ale celei de-a doua etape de fortificare a promontoriului de la Ovidiu.

NEUE DATEN, DIE ARCHÄOLOGISCHEN FORSCHUNGEN VON OVIDIU (MUNICIPIUM KONSTANZA) HETREFFEND

Zusammenfassung

MIHAI BUCOVALĂ, GH. PAPUC

Die im Jahre 1984, in der römisch-byzantinischen Burg von Ovidiu (Munic. Konstanz) unternommenen Forschungen verfolgten neue stratigraphische und architektonische Daten an der Nord-, wie auch an der Ostseite der Burg, sowohl *intra-* als auch *extramuros*.

Im jetzigen Forschungsstadium kann man annehmen, daß an der Nordseite der Burg ein imposantes öffentliches Gebäude, $23,35 \times 3,15$ m, wahrscheinlich ein Warendepot, für lange Zeit in Betrieb war.

Für die Ostseite zeigt sich die Lage, der Überlagerungen, der Zerstörungen und der Ausbesserungen wegen, etwas schwieriger. Hier wurde eine Verbindungsstraße, die von Osten in die Burg führte, aufgefunden. Sie wurde aus großen Steinplatten, 4 m. breit, ausgearbeitet. Es stellt sich das Problem des Vorhandenseins eines früheren Eingangs vom ehemaligen Golf.

Es wurden auch einige Mauern, die den inneren Bauten angehören, aufgefunden. Diese Tatsache stellt das Problem der Existenz einiger Schutzanlagen in Ovidiu, die dem Quadriburgum der Jh. 4—6 u.Z. vorangehen.